

Kulturutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män

Till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män (RP 177/2022 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för utlåtande till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- direktör Tanja Auvinen, social- och hälsovårdsministeriet
- undervisningsråd Mervi Eskelinen, undervisnings- och kulturministeriet
- utvecklingschef Jarkko Lahtinen, Finlands Kommunförbund
- specialsakkunnig Auli Setälä, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- näringspolitisk sakkunnig Annakaisa Tikkinen, Bildningsarbetsgivarna rf
- expert på småbarnspedagogik Jaana Lahdenperä-Laine, Småbarnspedagogikens Lärarförbund SLF
- verkställande direktör Eija Koivuranta, Befolkningsförbundet rf i Finland.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Barnombudsmannens byrå
- Jämställdhetsombudsmannens byrå
- Nationella centret för utbildningsutvärdering
- Utbildningsstyrelsen
- Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- Hyvinvointiala HALI ry.

Utlåtande KuUU 23/2022 rd

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Regeringen föreslår att skyldigheten att göra en jämställdhetsplan och bestämmelserna om förebyggande av diskriminering på grund av könsidentitet eller könsuttryck utvidgas till att även gälla småbarnspedagogiken. Ändringsförslaget hänför sig till en skrivning i regeringsprogrammet enligt vilken det ska föreskrivas att jämställdhets- och likabehandlingsplanerna är förpliktande också inom småbarnspedagogiken.

Utskottet ställer sig bakom propositionen att utsträcka skyldigheterna att främja jämställdhet också till småbarnspedagogiken. Det är bra att man i den föreslagna regleringen har beaktat särdrag som avviker från den övriga utbildningen inom småbarnspedagogiken, såsom barnens ålder och olika verksamhetsformer inom småbarnspedagogiken.

Genom könsmedveten och jämlik småbarnspedagogik kan man på lång sikt minska könssegreringen inom utbildning och på arbetsmarknaden, som är stark i Finland jämfört med många andra europeiska länder. Många utbildningsområden och till och med val av läroämnen är uppdelade efter kön, och denna differentiering fortsätter genom utbildningsstadierna med återverkningar på arbetsmarknaden.

Utskottet påpekar dock att skyldighet att utarbeta planer med överlappande innehåll bör undvikas.

Jämställdhet bör främjas systematiskt med början i småbarnspedagogiken

Utskottet betonar att främjandet av jämställdhet bör vara en naturlig del av undervisningsverksamheten redan från småbarnspedagogikens början. En högkvalitativ jämställdhetsplanering och ett effektivt verkställande av planen bidrar till att eliminera könsstereotyper och könsroller i småbarnspedagogikens vardag. Ett välfungerande jämställdhetsarbete kan också främja barnens välfärd. Det är av betydelse inte bara för varje barns livskvalitet utan också för främjandet av inlärningen.

Utskottet har i olika sammanhang fäst uppmärksamhet vid vikten av att stödja barnens välfärd — också med tanke på jämställdheten — och lyft fram att endast barn som mår bra kan lära. Utskottet har också lyft fram jämlik behandling och ett nära samband mellan välfärd och trygghetskänsla samt i anslutning till detta vikten av fostran till kroppskänsla och sexuell hälsa. (se t.ex. KuUB 19/2021 rd s. 11, 12, 16 och 30 samt KuUU 16/2022 rd s. 4—5)

Enligt propositionen ska det vid varje verksamhetsställe eller enhet för småbarnspedagogik vid behov utarbetas en jämställdhetsplan som uppfyller kraven i lagstiftningen. Detta har både understötts och kritiserats i sakkunnigyttrandena. I vissa utlåtanden har det ansetts att den föreslagna planeringsskyldigheten orsakar administrativt extra arbete och till sitt innehåll delvis överlappar det lokala arbetet med planer för småbarnspedagogik. Att jämställdhetsplanen och den lokala planen för småbarnspedagogik är separata har i ett sakkunnigyttrande ansetts försvaga styrningen av jämställdhetsfrämjandet för att nå de uppställda målen.

Utlåtande KuUU 23/2022 rd

Utskottet instämmer i det som sägs i propositionen (s. 20) och konstaterar att kommunens plan för småbarnspedagogik inte tillräckligt noggrant styr främjandet av jämställdheten uttryckligen i det praktiska arbetet inom småbarnspedagogiken. Det är ändamålsenligt att utarbeta en verksamhetsställesspecifik jämställdhetsplan i enlighet med den föreslagna lagen. Vid beredningen av planen kan man beakta daghemmets behov, som kan variera till och med inom samma stad. Det är också betydligt lättare att ordna personalens och barnens deltagande i planeringsarbetet när antalet personer är mindre vid verksamhetsstället än i hela kommunen. Deltagandet och bland annat framläggandet av åtgärdsförslag underlättas när man känner till den miljö där planen utarbetas.

Arbetsbördan vid utarbetandet av den föreslagna planen kan minskas genom att planen i fråga inkluderas i den övriga planen för verksamhetsstället för småbarnspedagogik, exempelvis i verksamhetsplanen. Jämställdhetsplanen kan också göras upp som en del av likabehandlingsplanen (RP s. 8—9), som utskottet yttrar sig särskilt om i samband med behandlingen av den propositionen (RP 148/2022 rd).

Det är viktigt att planeringsskyldigheterna i annan lagstiftning, såsom den föreslagna skyldigheten att utarbeta en jämställdhetsplan, beaktas också i grunderna för planen för småbarnspedagogik så att överlappande reglering undviks.

Utöver planen behövs det ett effektivt genomförande av planen och tillräckliga resurser

Utskottet påpekar att enbart utarbetandet av planen inte garanterar jämställdhet. I ett sakkunnigyttrande har det framförts att det redan nu finns mycket att förbättra inom den grundläggande utbildningen och utbildningen efter den, trots den lagstadgade planeringsskyldigheten.

Planens genomslag kan förbättras genom att göra den så konkret som möjligt och lätt att följa i vardagen. Verksamheten enligt planen förutsätter gott ledarskap samt att hela personalen på platsen för småbarnspedagogik deltar i utarbetandet av planen och förbinder sig att genomföra åtgärderna enligt planen.

Utskottet ser mycket positivt på att propositionen beaktar barnets rätt att bli hörd. Det är bra att man i propositionen (s. 20 och den föreslagna 5 b §) med iakttagande av utgångspunkten i FN:s konvention om barnets rättigheter fäster uppmärksamhet vid att det är barnets rätt och inte skyldighet att bli hörd. Utskottet upprepar sin ståndpunkt i ett tidigare utlåtande (KuUU 16/2022 rd — B 1/2022 rd) och lyfter fram att det är viktigt att barn deltar i jämställdhetsplaneringen och utvärderingen av hur den genomförs, inte bara med tanke på beaktandet av deras synpunkter utan också med tanke på fostran till jämställdhet.

Utskottet instämmer i det som sägs i propositionen (t.ex. s. 10 och 21) och betonar att man i jämställdhetsplaneringen och jämställdhetsarbetet också bör fästa uppmärksamhet vid möten med barnens vårdnadshavare. Utöver att beakta barnets synvinkel är det då också viktigt att vårdnadshavarna bemöts på ett värdigt och icke-diskriminerande sätt oberoende av kön eller personlig bakgrund eller egenskaper.

För att jämställdhetsarbetet ska lyckas och personalens välbefinnande ska kunna tryggas är det också viktigt att se till att personalen har tillräcklig kompetens och tillräckliga resurser för jäm-

Utlåtande KuUU 23/2022 rd

ställdhetsarbetet. Att exempelvis i vardagliga situationer handleda barn inom småbarnspedagogik att respektera olika könsidentiteter och könsuttryck kräver att personalen känner till ämnesområdet och är medveten om sina egna verksamhetssätt och deras konsekvenser för barnen. Kompetensnivån bör säkerställas för varje personalgrupp genom behövlig tilläggsutbildning och fortbildning. Dessutom bör en könsmedveten och jämlikhetsmedveten småbarnspedagogik ingå i grundutbildningen och fortbildningen för alla som arbetar inom branschen.

Regeringen bedömer att det tar två timmar att utarbeta den första jämställdhetsplanen och likabehandlingsplanen i kommunala och privata daghem. I fråga om familjedagvård och öppen småbarnspedagogik har motsvarande arbetsmängd uppskattats vara två och en halv timme.

Vid utfrågningen av sakkunniga har det ansetts att arbetsmängden på två timmar för daghem och de kostnader som beräknats på basis av den är i underkant. Det arbete som behövs för att utarbeta planen, informationssökning, samarbete och utarbetande av planen tar enligt yttrandet längre tid än så. Kostnader uppstår också när planen uppdateras och förankras, vilket innebär att kostnaderna i verkligheten blir större än vad som antagits.

Utskottet betonar att det är bra att följa upp kostnaderna för beredningen och genomförandet av jämställdhetsplanen och se till att främjandet av jämställdhet också stöds med tillräckliga ekonomiska resurser.

Övrigt

Utskottet hänvisar till sitt tidigare utlåtande (KuUU 16/2022 rd — B 1/2022 rd) och påpekar att man redan inom småbarnspedagogiken bör inse hur könsstereotyper påverkar barnets sätt att vara sig själv. För att jämlikhet ska uppnås genomgående i småbarnspedagogikens vardag krävs det förändringar i attityderna och den dagliga praxisen hos yrkesutbildade personer, föräldrar och andra vuxna som står barnet nära, både hemma och inom småbarnspedagogiken. Det är viktigt att gallra bort klassificeringar och differentieringar av barnen eller deras familjer. De tenderar att understryka skillnader mellan människor snarare än att bidra till jämlikhet.

Det krävs tillräckliga anvisningar för att säkerställa att jämställdhetsarbetet lyckas. Detta har också framkommit i utskottets sakkunnigytranden, där behovet av en handbok om planeringsarbetet och genomförandet av det har framförts. En god handbok uppmuntrar läsaren att öka förståelsen för jämställdhetens utmaningar och innehåller förslag och praktiska exempel på hur systematiskt arbete som främjar jämställdheten kan utföras.

Utskottet anser det vara utmärkt att Utbildningsstyrelsen kommer att publicera stödmaterial för småbarnspedagogiken för att främja jämställdhetsarbetet och genomföra planeringsskyldigheten.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottet föreslår

att arbetslivs- och jämställdhetsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande KuUU 23/2022 rd

Helsingfors 12.10.2022

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Paula Risikko saml
vice ordförande Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Sanna Antikainen saf
medlem Jukka Gustafsson sd
medlem Kaisa Juuso saf
medlem Emma Kari gröna
medlem Anneli Kiljunen sd
medlem Pasi Kivisaari cent
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Sofia Vikman saml
ersättare Johan Kvarnström sd
ersättare Juha Mäenpää saf.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Lahtinen.

Utlåtande KuUU 23/2022 rd Avvikande mening

Avvikande mening

Motivering

Syftet med propositionen är att främja jämställdheten mellan könen och förebygga diskriminering i anslutning till köns mångfald inom småbarnspedagogiken. Det bör dock beaktas att lagen om småbarnspedagogik redan nu kräver att likabehandling och jämställdhet mellan könen främjas. I grunderna för Utbildningsstyrelsens plan för småbarnspedagogik beskrivs genomförandet av småbarnspedagogiken närmare i fråga om delaktighet, likabehandling och jämlikhet.

Kommunförbundet påpekar i sin respons i hur stor omfattning systematiskt jämställdhetsarbete redan genomförs på ett övergripande sätt i fostrings- och undervisningsarbetet för barn under skolåldern. Inom småbarnspedagogiken ska det för varje barn utarbetas exempelvis en individuell plan för småbarnspedagogik. Det kan därför bedömas att den verksamhetsställes- eller enhets-specifika jämställdhetsplan som ska utarbetas enligt propositionen i praktiken inte ändrar, än mindre förbättrar, jämställdheten vid enheterna inom småbarnspedagogiken, utan dess praktiska påföljder sträcker sig närmast till en ökning av den administrativa arbetsmängden.

Om propositionen genomförs kan andra skyldigheter lämnas ofullgjorda på grund av den betydande resursbristen inom småbarnspedagogiken, eftersom det finns en risk för att tilläggsresurser uteblir. Detta skulle belasta den personal som redan nu lider av resursbrist och är överbelastad. Enligt propositionen tar det första gången två timmar att göra upp de planer som lagen kräver. Kommunförbundet anser att denna bedömning och de kostnader som beräknats utifrån den är alldeles för låga. Det arbete som behövs för att utarbeta planen, informationssökning, samarbete och utarbetande av planen tar det betydligt mer tid än två timmar. Dessutom bör det beaktas att allt extra administrativt arbete som regeringen nu tillför genom denna proposition tar tid och resurser från kärnverksamheten inom småbarnspedagogiken, således från barnuppfostran.

Propositionen är på ovan nämnda grunder onödig eller rentav skadlig med tanke på småbarnspedagogiken på grund av att den ökade administrativa bördan medför en oskälig belastning för personalen inom småbarnspedagogiken, som lider brist på resurser.

Avvikande mening

Vi föreslår

att arbetslivs- och jämställdhetsutskottet beaktar det som sägs ovan och

att riksdagen förkastar lagförslaget.

Utlåtande KuUU 23/2022 rd
Avvikande mening

Helsingfors 12.10.2022

Sanna Antikainen saf
Kaisa Juuso saf
Juha Mäenpää saf